

Det ekologiska jordbrukets dogmatism

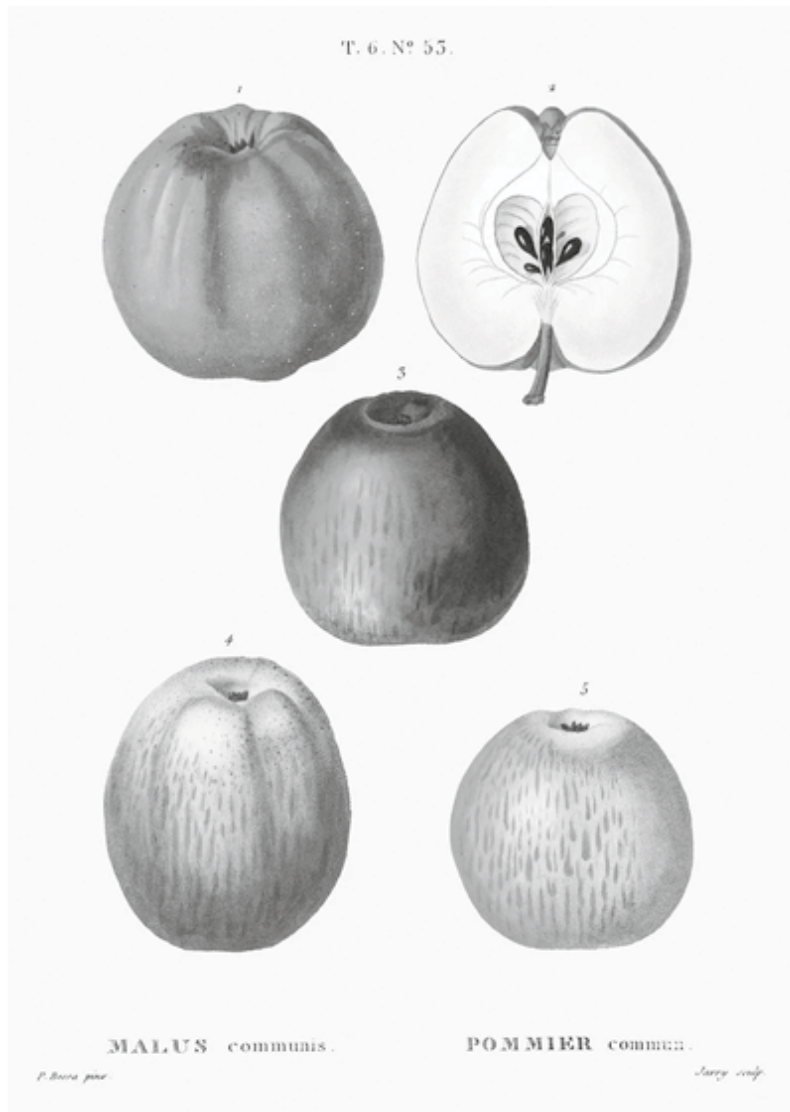
Martin Palmqvist visar på problematiken med myndigheternas och samhällets hantering av pseudovetenskapligt jordbruk. En liknande inställning till pseudovetenskaplig medicin hade varit helt otänkbar.

TÄNK ER EN VÄRLD där Sveriges regering gick ut med målsättningen att 60 % av alla patienter på svenska sjukhus ska behandlas med alternativmedicin år 2030. Läke- medelsverket uppdrogs att koordinera målet med öron- märkta miljoner. Det var en självklarhet för alla regioner att ständigt arbeta för ett ökat inslag av alternativmedicin, även om processen tog emot eftersom det inte är lika ef- fektivt som etablerad medicin. Att ledning eller politiker skulle säga emot var otänkbart, eftersom det var allmänt vedertaget att alternativmedicin är bättre. Många av era vänner och bekanta tyckte det var värt att betala extra för örtmedicin istället för medicin, eftersom örterna ju är bätt-

re för både hälsan och miljön. Karolinska institutet hade en hel intern organisation för att samordna forskning om alternativmedicin och främjande av dess metoder. Den europeiska kommissionen hade lika överambitiösa mål att införa pseudovetenskaplig medicin på bekostnad av riktig medicin. Det etablerades reglementen som hindrade utveckling av nya syntetiska mediciner med tomma argument som spelar an på folks rädsla för onaturliga medicinska metoder. Läkemedelsföretagen hade inget annat val än att vända kappan efter vinden och etablera strategier för att skapa vinster på strömningarna i riktning mot ett samhälle med mer och mer alternativmedicin.

Det är precis en sådan värld vi lever i. Den enda skillnaden är att det inte är pseudovetenskaplig medicin som understöds, utan pseudovetenskapligt jordbruk. Regeringen och europeiska kommissionen har denna målsättning för ekologisk matproduktion. Liknelsen är träffande eftersom även ekologiskt jordbruk är ett rent ideologiskt påfund. Denna värld är komplex och precis som inom medicin kan man hitta alternativa metoder som är användbara vid en del tillfällen. Men, tyvärr, är det välmenande ekologiska jordbruket baserat på en fundamentalt felaktig premis, nämligen att naturligt alltid är bättre. Även om ekologiskt jordbruk skulle ha positiva effekter för miljö och hälsa (vilket jag går in på mer detaljerat nedan) så bör vårt samhälle inte hejdlöst kasta om vår matproduktion baserat på ideologiskt tänkande.

Matproduktion tas ofta för given i dagens samhälle, men det finns ingenting viktigare och matproduktionen ska styras och förbättras med hjälp av vetenskap, inte ideologi. Det finns många forskare som vetenskapligt un-

dersöker olika effekter av ekologiskt jordbruk och många av dessa forskare känns inte riktigt vid att ekologiskt är ovetenskapligt. Deras forskning undersöker sällan sanninghalten i grundpremisen, att allt som inte är naturligt är dåligt. Istället utgår man ofta från, i typisk pseudovetenskaplig anda, att grundpremisen är sann. Så är det ju självklart inte, men det är så ekologiskt jordbruk har etablerats – målet är inte att skapa det mest miljö-

vänliga jordbruket utan att skapa ett jordbruk fritt från syntetiska tillsatser. Först då letar man efter argument för varför det skulle vara bättre. Man hittar då argument som att ekologiskt är bättre för jordarna, bland annat för att man använder mer legumer eller att ekologiskt har mer biodiversitet för att man blandar fler grödor och använder antagonistiska organismer emot skadegörare. Men dessa

argument vilar på en falsk dikotomi – det är ju inte avsaknaden av syntetiska medel som är grunden till detta, och konventionellt jordbruk är inte förhindrat att också använda legumer och antagonistiska organismer. Dessutom uppstår helt falska argument som att ekologisk mat skulle vara mer hälsosamt.

Precis som inom medicin, finns det inom jordbruket syntetiska verkningsmedel och verkningsmedel från växter, svampar och bakterier. Men bara för att ett bekämpningsmedel mot växtskadegörare kommer från en organism betyder inte det att det är mindre giftigt, har mindre giftiga nedbrytningsprodukter, bättre verkan eller kortare retentionstid i miljön. Varje medel måste analyseras för sig och effekt kontra miljöpåverkan måste övervägas. Ekologiskt jordbruk är inte giftfritt, tvärtom. På jordbruksverkets hemsida för tillåtna bekämpningsmedel vid ekologisk odling finns över 100 olika ”ekologiska” bekämpningsmedel. Genom att byta ut syntetiska lågdospreparat, som har mindre miljöpåverkan, mot naturliga medel med lägre effekt måste större mängder användas med ett sämre resultat. Ett exempel är kopparsulfat. Det förefaller vara harmlöst eftersom det ju till och med ger näring till växten, men som med alla gifter handlar det om dos. Koppar är ett grundämne, vilket betyder att det aldrig kan brytas ned – efter att man tillfört tillräckligt mycket av det över tid är jorden förstörd för en oöverskådlig framtid. Så sker idag på många ekologiska vinodlingar i Europa. Det finns alternativ som är både mer effektiva och mindre skadliga. Detta är bara ett av många exempel på hur den fundamentalistiska synen på jordbruk slår fel.

Om Coop hade valt att leta efter så kallade mykotoxi-

ner, det vill säga svampgifter, istället för bekämpningsmedel är det troligt att familjen som åt ekologiskt hade haft de högsta halterna. (För er som inte känner till detta så handlar det om en reklamfilm som Coop tvingades dra tillbaka år 2017 av Patent- och marknadsdomstolen för att den just utan vetenskaplig grund påstod att konventionellt odlad mat var sämre för hälsan och miljön – enbart genom att mäta halten av utvalda bekämpningsmedel i blodet i en familj som övergick till enbart ekologisk mat.) Coop utgick från premissen att syntetiska molekyler är ohälsosamma, just för att de är syntetiska, utan någon toxikologisk undersökning med dos- och responseffekter.

Haber-Bosch-metoden är en av mänsklighetens stora framgångssagor och är huvudorsaken bakom den första gröna revolutionen och befolkningsexplosionen under 1900-talet. Det är en metod för att extrahera kväve från luften och omvandla det till växttillgängligt kväve. Enbart för att metoden är onaturlig så har det ekologiska samfundet valt att ta avstånd från den och har förbjudt använ-

dandet av så kallad konstgödsel inom ekologiskt jordbruk. De vill gärna lyfta fram att man i Haber-Bosch-metoden använder fossila bränslen, men det är inte ett måste och man skulle utan problem kunna använda förnybara energikällor istället. (Man kan ju tänka sig att den ekologiska rörelsen kunde ha varit med och tvingat fram en sådan produktion, men återigen missar rörelsen miljömålet på grund av dogmatism). Samtidigt så har inte det ekologiska samfundet tagit avstånd från fossila bränslen i den maskinpark som måste användas i mycket högre grad inom ekologiska jordbruket för att mekaniskt motverka ogräs. Man kan ju undra varför det är bättre att kor äter gräs, kanske får antibiotika eller annan medicin, sedan transportera gödseln från kostallarna till ett ekologiskt jordbruk på annan ort och sedan sprida ut det på odlingar utan att veta hur mycket näring, eller vad, som finns i gödseln. Det ska då vara bättre än att jordbruksforskare i kontrollerade experiment provar ut exakt hur mycket av olika mineraler en växt behöver och sedan ge det till växten.

Jag vill endast demonstrera några praktiska exempel som påvisar att ekologisk odling är ett ideologiskt begrepp som saknar vetenskaplig grund. Den insatta läsaren noterar kanske att jag inte tagit upp den ekologiska lobbyns enträgna motstånd mot genetiskt modifierade växter som kraftigt reducerar en otrolig potential för utvecklingen mot ett hållbart jordbruk. Det är för att det ämnet förtjänar en helt egen artikel. Mitt mål med denna text är dock att uppmana samhällets rationella krafter att säga ifrån. Den ekologiska rörelsen har fått ett otroligt stort fäste och subventioneras med enorma summor av skattepengar för att sedan slösa med våra absolut viktigaste resurser, näm-

ligen våra jordbruksmarker. Den mest omfattande studien av forskningsläget visar att ekologisk odling världen över reducerar matproduktionen med 5-34 %. Detta leder till mer miljöpåverkan och större växtgasutsläpp. Att våra politiker väljer att subventionera detta slöseri och anser det som ett självklart mål att utöka slöseriet är lika absurt som om det vore homeopati som subventionerades. Skillnaden är att ekologisk odling faktiskt ger resultat – det blir fortfarande mat, fast mindre och därför ofta dyrare.

Det finns saker att lära av de ekologiska metoderna, så som biologisk bekämpning till exempel, men det är viktigt att alla metoder utvärderas för deras effektivitet och inte avfärdas eller används bara för att de är naturliga eller inte. Det finns redan utarbetade system så som ”integrated pest management” som med vetenskapliga metoder försöker öka skördar och minska miljöpåverkan. Att låta fundamentalism och ideologi styra över vår absolut viktigaste resurs, odlingsjordar, får helt enkelt inte tillåtas längre och bör vara den skeptiska rörelsens största uppgift för tillfället med tanke på vilket fäste denna pseudovetenskap har. Det har nu länge pågått en hård debatt mellan de olika lägren för eller emot det ekologiska jordbruket och de tekniska bitarna jag presenterat är komplexa – det är inte alla gånger så enkelt som jag får det att låta. Det finns dessutom metoder och argument inom det ekologiska som vi kan använda för att bättra på jordbruket, men tyvärr vilar systemet på en pseudovetenskaplig grundval och måste, enkom därför, skrotas. I stället bör vi lagstifta för ett miljövänligt jordbruk, baserat på evidens, inom all matproduktion för att kunna möta behovet av den hållbara intensifiering av matproduktionen som vi står inför. ✍

Vidare läsning

- Barzman, Marco, Paolo Bàrberi, A. Nicholas E. Birch, Piet M. Boonecamp m fl. Eight principles of integrated pest management. *Agronomy for Sustainable Development* 35, nr 4 (jul 2015): 1199–1215.
- Godfray, H. Charles J., John R. Beddington, Ian R. Crute, Lawrence Haddad, David Lawrence, James F. Muir, Jules Pretty, Shemran Robinson, Sandy M. Thomas och Camilla Toulmin. "Food Security: The Challenge of Feeding 9 Billion People". *Science* 327, nr 5967 (feb 2010): 812-818.
- Kirchmann, Holger, Lars Bergström, Thomas Kätterer och Rune Andersson. *Den ekologiska drömmen. Myter och sanningar om ekologisk odling*. Stockholm: Fri Tanke Förlag, 2014.
- Niggli, Urs. "Sustainability of Organic Food Production: Challenges and Innovations". *Proceedings of the Nutrition Society* 74, nr 1 (feb 2015), 83-88.
- Smith, L.G., Guy J. D. Kirk, Philip J. Jones och Adrian G. Williams. "The greenhouse gas impacts of converting food production in England and Wales to organic methods". *Nature Communications* 10, nr 4641 (okt 2019).
- Tuomisto, H. L, I. D. Hodge, P. Riordan och D.W. Macdonald. "Does organic farming reduce environmental impacts? – A meta-analysis of European research". *Journal of Environmental Management* 112 (dec 2012): 309-320.